

Adina BAYA
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

**Migranți sau refugiați?
Construcții identitare prin opțiuni
semantice în presa locală online
timișoreană**

Abstract: (Migrants, refugees or fugitives? Constructing identities via semantic options in the online media from Timișoara) Mass-media represents a major factor in shaping perceptions. Hence, the semantic choices undertaken by journalists when presenting certain social groups can be very influential in constructing the identity of those groups in the eyes of the audiences. Naming the displaced persons who cross the border into Romania (whether in transit toward Western Europe or for a longer stay in the country) as „migrants”, „refugees”, „asylum seekers” or „immigrants” contributes to the way in which they are perceived by the local community. The current study aims to analyze how the identity of these persons is mediated by one of the most influential online local media outlet via the semantic choices of journalists, as well as what are the dominant media frames in which they are presented to the audiences. Following a review of the context of migration in/through Romania and of the two groups of displaced persons who currently appear in the local media from Timișoara (the „older” one, from outside Europe, and, starting with 2022, the one from Ukraine) and of some of the most frequently used terms in the semantic sphere of migration, the current study uses the methodological tools of media framing theory for analyzing articles on the topic published during one month on *Tion.ro*, one of the most widely read local news platforms in Timișoara. The results of the analysis bring into discussion the connection between the semantic choices and the identified dominant media frames, while also establishing wider links between these elements and the larger context of journalistic practice in the online local media.

Keywords: *migration, semantics of migration, local online press, media framing theory, journalistic practices.*

Rezumat: Mass-media reprezintă un factor extrem de influent în modelarea percepțiilor, iar opțiunile semantice ale jurnaliștilor în prezentarea anumitor grupuri sociale pot fi definitorii pentru construirea identității acestora în ochii audiențelor. Denumirea persoanelor strămutate care vin în România (în tranzit către Europa occidentală sau pentru o ședere de durată aici) drept „migranți”, „refugiați”, „azilanți” sau „imigranți” contribuie la felul în care ele sunt percepute de comunitatea locală. Lucrarea de față își propune să analizeze cum e mediată identitatea acestor persoane de către unul dintre cele mai influente canale mediatice locale online prin opțiunile semantice ale jurnaliștilor, precum și care sunt cadrele mediatice dominante folosite pentru reprezentarea acestora în ochii audiențelor. După o trecere în revistă a contextului actual al migrației în/prin România și a celor două grupuri de persoane strămutate ce se află în vizorul presei locale timișorene (cel „mai vechi”, din afara Europei și, din 2022, cel din Ucraina), precum și a câtorva dintre cei mai uzitați termeni din sfera semantică a migrației, studiul de față folosește uneltele metodologice ale teoriei cadrajului mediativ pentru a realiza analiza textuală a articolelor publicate în decursul unei luni pe *Tion.ro*, una dintre platformele de știri cu audiență semnificativă pe plan local. Rezultatele studiului aduc în discuție conexiunea dintre opțiunile semantice și stabilirea cadrului mediativ dominant, identificând totodată legătura acestor elemente cu contextul mai larg al unor practici jurnalistice specifice presei locale online actuale.

Cuvinte-cheie: *migrație, semantica migrației, presă locală online, teoria cadrajului mediativ, practici jurnalistice.*

Introducere

Migrația reprezintă o temă recurentă pe lista dezbaterilor urgente și importante ale secolului al XXI-lea, ocupând un loc prioritar pe agenda politică, culturală și mediatică a multor țări. Amploarea fenomenului este în creștere continuă, iar motivațiile ce stau în spatele părăsirii țării de rezidență de către un număr tot mai mare de oameni acoperă o multitudine de nuanțe. La jumătatea anului 2022, peste 103 milioane de persoane din întreaga lume se aflau în situația de a-și părăsi țara sau regiunea de rezidență în mod forțat, pentru a fugi din calea războaielor, persecuțiilor sau a deteriorării drastice a mediului înconjurător, arată o estimare a Înaltului Comisariat pentru Refugiați al ONU (UNHCR 2022). Această cifră include persoane strămutate forțat în țara de origine, refugiați, azilanți și persoane care fac apel pentru protecție internațională. Lor li se adaugă un număr dificil de estimat la zi de oameni angajați voluntar în procesul de migrație temporară sau permanentă, din motive economice, educaționale, de reîntregire a familiei ș.a. Organizația Internațională pentru Migrație estimează că 3,6% din populația globului era formată din migranți la finalul anului 2020, față de 2,3% cu jumătate de secol în urmă (International Organisation for Migration 2022). Cum e de așteptat, mutarea unor mase de oameni dintr-o țară în alta afectează societățile implicate în proces și se reflectă în mass-media, care are puterea de a modela felul în care audiențele percep subiectul.

După cum relevă o teorie clasică în domeniul studiilor media, agenda media și agenda publică sunt strâns legate în societate (McCombs 2005), iar expunerea repetată a publicului la anumite unghiuri de abordare în relatarea unei probleme influențează percepția acestuia privind impactul ei, iar pe termen lung duce la anumite opțiuni electorale și la efecte vizibile la nivelul politicilor publice. Într-o interpretare recentă a acestei teorii, influența exercitată de mass-media nu se concretizează doar prin oferirea unor subiecte care să preocupe audiențele, nici doar prin oferirea de interpretări ale unor evenimente curente, ci merge mai departe decât atât, modelând efectiv rețelele cognitive ale consumatorilor de media. Asocierea frecventă a unor anumite teme în materialele informative diseminate în presă (migrația și criminalitatea, de exemplu), duce la perceperea interconectată a lor în ochii cititorilor (Guo and McCombs 2016, 223).

Așadar, intensificarea fenomenului migrației pe teritoriul țării noastre ridică importante probleme etice și deontologice pentru jurnaliști, cu ramificații legate de cum sunt documentate și cum sunt relatate materialele care vizează persoanele implicate în migrație. În cazul concret al presei locale timișorene, problema are o relevanță aparte, comunitatea locală fiind preocupată de câțiva ani de prezența migranților ce provin din Orientul mijlociu (în special Siria și Afganistan), Pakistan sau India. După cum relevă harta migrației furnizată de FRONTEX (Agenția Europeană pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă), Timișoara se află în apropierea rutei terestre vest-balcanice folosite de migranți ilegali pentru a călători spre Europa Occidentală (FRONTEX 2022), rută pe care s-au înregistrat peste 128 de mii de treceri ilegale ale frontierei în primele zece luni ale anului 2022, adică peste dublul numărului înregistrat în aceeași perioadă a

anului precedent. Creșterea numărului de migranți care tranzitează Timișoara a dus la stabilirea acestui oraș drept „nou hot spot” pe harta migrației (Both 2021). Acest lucru se datorează nu numai poziționării sale geografice, aproape de granițele cu Serbia și Ungaria, sau faptului că alte țări din regiune au făcut demersuri sporite pentru securizarea granițelor (Redacția G4Media 2021), ci și prezenței unui Centru de Tranzit în Regim de Urgență al Agenției ONU pentru Refugiați, al cărui scop este oferirea de azil temporar persoanelor care urmează să fie relocate ulterior (UNHCR 2016).

Dezbaterile cu privire la migrație, aflate pe agenda media locală de câțiva ani, au dobândit noi nuanțe odată cu izbucnirea războiului din Ucraina, în februarie 2022, și adăugarea unui nou grup de persoane strămutate celui deja existent aici, în tranzit sau cu ședere mai îndelungată. Cercetarea de față își propune să surprindă felul în care presa locală online din Timișoara abordează problema migrației, în contextul în care comunitatea locală găzduiește două grupuri diferite de persoane implicate în acest proces: unul mai vechi, din afara Europei (Orientul mijlocul, Pakistan, India) și unul mai nou, din Ucraina. Prin identificarea frecvenței cu care anumiți termeni din sfera semantică a migrației sunt folosiți pentru a desemna aceste două grupuri, precum și a cadrelor mediatice regăsite în materialele jurnalistice ce conțin acești termeni, studiul scoate la iveală date din care putem deduce predilecțiile presei în ceea ce privește construcția identitară a celor două comunități de persoane strămutate.

Cum abordează presa problema migrației?

Felul în care presa relatează despre migrație în Europa și problema terminologiei prin care jurnaliștii ar trebui să se refere la persoanele implicate în acest proces reprezintă o preocupare mai veche pentru țările de pe continent, după cum relevă numeroasele cercetări realizate pe această temă, în special începând cu 2015, odată cu vârful așa-zisei „crize europene a refugiaților”. De exemplu, un studiu extins pe opt țări europene a concluzionat că nou-veniții sunt priviți în mass-media, per ansamblu, fie ca periculoși, fie ca vulnerabili, chiar dacă există nuanțări regionale: statele ce se confruntă direct cu primirea migranților ilegali adoptă un ton diferit față de cele care sunt vizate doar indirect de efectele venirii acestora (Georgiou and Zaborowski 2017, 11-12). În plus, relatările despre migrație sunt adesea centrate pe conflict și pe consecințe negative de ordin economic, cultural sau al ordinii publice (Eberl et al. 2018), iar tendința presei e de a prezenta persoanele strămutate în mod generic ca pe un grup omogen, impersonal, pasiv de victime a căror voce nu se face auzită (Torkington and Ribeiro 2019).

Deși România nu s-a aflat în 2015 în prima linie a țărilor afectate de un aflus mare de refugiați și migranți, precum Italia, Grecia, Spania sau Malta, în mass-media națională s-a abordat frecvent acest subiect. Unghiurile de abordare dominante au fost legate de prezentarea nou-veniților ca o amenințare la adresa siguranței naționale (Marinescu and Balica 2021), de stabilirea responsabililor în ceea ce privește declanșarea crizei și găsirea soluțiilor (Corbu, Buturoiu, and Durach 2017) și de situarea subiectului în contextul mai larg al unei crize europene (Vincze, Meza and

Balaban 2021). Cu excepția unor demersuri jurnalistice izolate din mass-media independentă și alternativă, presa românească de mare audiență s-a arătat puțin preocupată de aspectele umanitare ale „crizei refugiaților”, bazându-se mai degrabă pe ce spun instituțiile publice despre persoanele strămutate decât pe mărturiile personale ale acestora (Baya 2020).

Explicații pentru unghiurile de abordare predilecte folosite de mass-media europeană în prezentarea migrației pot fi găsite prin conectarea lor cu contextul mai larg al practicilor jurnalistice specifice erei digitale. Sub presiunea limitărilor de timp, resurse financiare și acces la surse relevante în procesul de documentare jurnalistică, reporterii tind să reproducă automat tendința binecunoscută de a se concentra pe știri negative, livrând narațiuni stereotipe, cu un succes previzibil la public, fără a mai încerca să faciliteze o înțelegere profundă a problemei migrației (Greussing and Boomgaarden 2017). Un studiu amplu asupra felului în care jurnaliștii relatează despre migrație în 17 țări, aflate pe ambele părți ale Mediteranei, a scos la iveală pregătirea slabă a acestora și incapacitatea de a reda fațetele multiple ale fenomenului migrației, cu ramificațiile sale sociale, economice, istorice, politice, culturale ș.a. Instituțiile media suferă de probleme financiare cronice și nu alocă resurse de timp și bani pentru investigații complexe, redacțiile fiind vulnerabile la tentative de manipulare din partea politicianilor sau la aflulul de informații de pe rețelele de socializare, arată același studiu (International Center for Migration Policy Development 2016). Cu standarde editoriale în decădere și o înclinație spre senzaționalism, jurnaliștii cad adesea în capcana reproducerii discursului incitator la ură al politicianilor, nereușind să perceapă importanța unor detalii cum ar fi folosirea corectă a termenilor „migranți”, „refugiați” și „azilanți”, arată o cercetare publicată de Ethical Journalism Network (White 2015, 12).

Degradarea standardelor editoriale e o problemă acutizată în mod special în cazul presei locale, al cărei declin e documentat de numeroase studii din ultimii ani, pe fondul unor situații economice precare și al decredibilizării canalelor media locale, provocată de politizare și de mecanisme de finanțare netransparente sau corupte. Pretutindeni redacțiile sunt silite să angajeze mai puțini reporteri cu normă întreagă, care au mai puțin timp să scrie articole ample, să facă interviuri sau să desfășoare investigații. Sistemul de obținere a veniturilor din publicitate, tipic presei tipărite, nu și-a găsit un substitut la fel de eficient în era digitală, situație care a dus la subfinanțarea cronică a presei locale în multe țări din lume (Gulyas and Baner 2020, 9-12). Drept urmare, jurnaliștii locali, inclusiv în România, suferă consecințe drastice: salariile lor sunt adesea mici, cadrul contractual în care își desfășoară colaborarea cu instituții media nu oferă siguranța locului de muncă, iar în redacții li se cere frecvent să preia noi atribuții și să câștige noi aptitudini. Dincolo de documentare și redactare a materialelor, jurnaliștii sunt puși în situația de a se ocupa de corectura și publicarea acestora online, de realizarea și editarea fotografiilor sau materialelor video, de promovarea publicației în mediul online sau de găsirea de parteneri pentru contracte de publicitate ș.a. Toate aceste aspecte afectează, în mod evident, timpul și resursele pe care jurnaliștii locali le

au la îndemână pentru a realiza materiale bine documentate. Un studiu pe tema situației economice a canalelor mediatice locale din România arată că aproape jumătate dintre ele operează cu bugete anuale ce nu depășesc 100.000 de euro. Ele sunt private de acces la rețeaua națională de distribuție a banilor din publicitate, care e controlată de marile agenții din București, și supraviețuiesc preponderent din contracte de publicitate cu autoritățile locale sau cu firme controlate de acestea și/sau de oligarhi (Holdiș 2019, 36). Desigur, această situație reflectă problemele sistemice mai ample pe care le are mass-media românească la nivel național, legate de controlul unor canale-cheie de către oameni de afaceri cu interese politice, după cum observă analizele anuale ale organizațiilor Reporteri fără frontiere (RSF 2021) și Freedom House (2021).

Migranți sau refugiați? Opțiuni semantice în presa locală online

Pornind de la studiile citate mai sus și de la altele similare privind portretizarea fenomenului migrației în mass-media (vezi Georgiou and Zaborowski 2017, Torkington and Ribeiro 2018, Pop 2017, White 2015 ș.a.), precum și de la observarea empirică de lungă durată a modului în care acest subiect apare în presa locală timișoreană (vezi și Baya 2021), am întocmit o listă cu termenii folosiți cel mai adesea pentru a desemna persoanele implicate în procesul de migrație. O expun mai jos, cu definiții adaptate din lista de termeni-cheie furnizată de Organizația Internațională pentru Migrație (International Organisation for Migration, n.d.), din Glosarul publicat de Înalțul Comisariat pentru Refugiați din cadrul ONU (UNHCR, n.d.) și din Glosarul privind migrația și azilul, furnizat de Rețeaua Europeană pentru Migrație (European Migration Network, n.d.). Menționez că o serie de alți termeni, distincți sau reprezentând nuanțări ale celor de mai jos, apar în sfera semantică a migrației și ar putea să fie adăugați (ex: migranți ilegali, migranți temporari, apatrizi, expatriați, transfugi ș.a.), însă am considerat că uzul lor limitat în presa online locală nu prezintă relevanță pentru scopul cercetării de față.

- *Migranți* este un termen-umbrelă folosit pentru a desemna persoane care își schimbă locul de rezidență, fie în interiorul țării unde locuiesc, fie trecând o graniță internațională, temporar sau permanent, din diverse motive. O parte dintre categoriile incluse sub această umbrelă au un statut legiferat în UE, cum ar fi lucrătorii migranți, iar o parte, nu – vezi studenții internaționali, de pildă. De menționat că nu există o definiție unanim acceptată la nivel internațional pentru acest termen, ci doar recomandări ale ONU în sensul defînirii sale (care exclud mobilitatea de scurtă durată a persoanelor făcută în scopuri recreative, vizitele la rude sau prieteni, vizitele de afaceri, tratamentele medicale sau pelerinajele religioase), făcute pentru a facilita realizarea de statistici. Conform Organizației Internaționale pentru Migrație, există două abordări în ceea ce privește accepțiunea termenului: una care include toate persoanele implicate într-un proces de mobilitate intranațional sau internațional, și una care exclude persoanele care se refugiază din cauza războiului sau a persecuției. La nivelul UE, definiția e nuanțată pentru a

desemna persoane aflate în afara statelor în care sunt cetățeni pentru mai mult de un an, din motive voluntare sau nu, și indiferent de mijloacele folosite pentru a migra (legale sau nu).

- *Imigrații* sunt, din perspectiva țării de destinație, persoane care se mută în altă țară decât cea în care au naționalitatea sau locul de rezidență, cu intenția de a rămâne o perioadă de peste un an.
- *Refugiații* sunt persoane care fug din calea conflictelor armate sau persecuțiilor pe motive de rasă, religie, naționalitate sau apartenență la un anumit grup social sau politic, iar statutul lor este definit și protejat prin legislația internațională. Conform Convenției de la Geneva din 1951 și Protocolului din 1967 privind statutul de refugiat, Înalțul Comisariat pentru Refugiați din cadrul ONU cooperează cu statele semnatare pentru a respecta și proteja statutul de refugiat. Conform legislației românești, acordarea statutului de refugiat se face după trecerea prin procedura de acordare a azilului din partea statului român. În cazul special al persoanelor refugiate din Ucraina, Comisia europeană a activat mecanismul de protecție temporară, care presupune accesul pe o perioadă limitată al acestora pe teritoriul Uniunii Europene, precum și anumite drepturi, cum ar fi cel la asistență necesară pentru întreținere și servicii medicale, dreptul de a se angaja, dreptul de a accesa servicii educaționale ș.a. (Guvernul României, n.d.).
- *Azilanții* sunt persoane care au nevoie de protecție internațională și au inițiat procedura de acordare a azilului și a statutului de refugiat, însă nu au primit încă o decizie în acest sens.
- *Persoanele strămutate* sunt cele forțate să își părăsească locul de rezidență, de obicei pentru a evita conflicte armate, violență generalizată, încălcări ale drepturilor omului sau cataclisme naturale.

Studiul de față analizează frecvența și contextul folosirii acestor termeni în cursul lunii martie 2022, în materialele publicate pe *Tion.ro*, unul dintre site-urile timișorene de știri care se bucură de o audiență semnificativă, conform datelor furnizate de *Trafic.ro*. Realizarea unor căutări pornind de la cuvintele-cheie de mai sus, în intervalul de timp dat, a scos la iveală 70 de articole, distribuite conform Figurii 1. Alegerea intervalului de timp destinat pentru colectarea materialelor de presă analizate în acest studiu este legată de escaladarea conflictului din Ucraina, tratat de presa locală concomitent cu problema aflului de persoane ce trec ilegal frontiera în cadrul unui traseu către Europa Occidentală – subiect aflat de câțiva ani deja pe agenda locală (vezi Baya 2021). În analiza ce urmează voi prezenta tematica celor 70 de articole, corelată cu cuvintele-cheie vizate de studiu și completând explicațiile cu exemple de titluri din presă, pentru a deduce contextul mai larg și implicațiile alegerii lor de către jurnaliști.

Suportul teoretic folosit pentru a analiza contextul folosirii termenilor de mai sus în articolele vizate se bazează pe teoria cadrajului mediatic (*media framing / news framing*), ce pornește de la ideea că informația livrată în discursul mediatic este selectată și organizată în așa fel încât unele aspecte să pară mai importante decât altele,

inducând audiențelor tendința de „a-și filtra percepțiile despre lume într-un anumit mod” (Kuypers 2010, 300). Cu alte cuvinte, cadrul mediatic este „o schemă de interpretare a evenimentelor care rezultă din chiar modul în care se construiește evenimentul”, mass-media recurgând la el pentru ca faptele prezentate să fie percepute pe baza unui anumit mod de „a pune problema” (Beciu 2011, 137).

Pentru identificarea cadrelor mediatiche dominante în articolele studiate, am adaptat prezentei cercetării cele cinci categorii de cadre mediatiche deductive predefinite rezultate în urma mai multor studii ce vizează abordările predilecte în presa de informare de mare tiraj, așa cum sunt ele rezumate în lucrarea lui Holli Semetko și Patti M. Valkenburg (2000) și enumerate mai jos. Evident, într-un articol pot exista mai multe cadre mediatiche aflate în concurență, însă scopul studiului de față a vizat identificarea exclusivă a celor dominante.

- *Conflictul* este un cadru mediatic ce vizează confruntarea dintre anumite grupuri sociale, partide politice, grupuri de interese ș.a. În cazul migrației, el poate apărea în articole care descriu conflicte din interiorul comunității de migranți sau dintre aceasta și autoritățile locale.
- *Interesul uman* se referă la scoaterea în evidență a unor aspecte emoționale în relatarea jurnalistică, adesea prin dramatizare sau accent pe „poveștile personale” ale celor prezentați. Relatările din această sferă acoperă inclusiv eforturile umanitare depuse în comunitate pentru a veni în sprijinul persoanelor strămutate.
- *Consecințele economice* vizează trecerea în revistă a impactului pe care migrația îl poate avea asupra comunității locale, regionale sau naționale din punct de vedere financiar sau material. Articole din această sferă pot viza dificultățile logistice aferente cazării migranților sau gestionării situației lor de către autoritățile locale.
- *Moralitatea* reprezintă o perspectivă ce poate viza aspecte legate de cultură, religie sau valori implicite.
- *Responsabilitatea* vizează identificarea persoanelor sau instituțiilor care au provocat o anumită situație sau un fenomen și a celor care au sarcina găsirii unor soluții pentru rezolvarea lor.

Analiza celor 70 de materiale jurnalistice aferente acestui studiu a relevat o frecvență sporită a folosirii cuvântului „refugiați” în comparație cu alte cuvinte din sfera semantică a migrației. Aproape toate cele 58 de articole care au rezultat în urma căutării realizate după acest cuvânt fac referire exclusivă la comunitatea de persoane strămutate din Ucraina. Ele relatează (a) despre eforturile umanitare făcute în comunitatea locală pentru a le sprijini (exemplu de titlu: „Continuă implicarea asociațiilor pentru ajutorarea Ucrainei. Medicamente, consiliere și spații de cazare pentru refugiați”); (b) despre implicarea unor anumite instituții publice sau private în aceste eforturi (ex.: „Compania Casa Rusu, împreună cu primăria Dumbrăvița și Becicherecu Mic vin în ajutorul refugiaților ucraineni cu peste 50 de locuri de cazare”); (c) despre decizii legislative care afectează persoanele venite în România din Ucraina

(ex.: „CNAS a decis ca refugiații din Ucraina să beneficieze de servicii medicale la fel ca asigurații din România”) sau (d) despre evoluția conflictului militar și politica externă din regiune, pornind de la informații preluate din presa națională sau internațională (ex.: „Klaus Iohannis în vizită la Chișinău: <România este alături de Republica Moldova>”). Sursele folosite de jurnaliști în realizarea acestor materiale sunt diverse, vizând instituții care oferă susținere nou-veniților din Ucraina: o școală ce oferă pachete cu alimente, Asociația „Salvați Copiii” care relatează despre situația copiilor instituționalizați din Ucraina, asociații ce organizează evenimente pentru strângere de fonduri destinate ucrainenilor ș.a.

Prin comparație, aproape toate cele 10 articole rezultate în urma căutării folosind cuvântul „migranți” fac referire exclusivă la comunitatea persoanelor strămutate din afara Europei (Orientul mijlociu, India sau Pakistan). Subiectele pe care le acoperă vizează (a) traficul ilegal de persoane (ex.: „Traficanți de migranți prinși de polițiști în trafic, în Timiș. Unul dintre ei a refuzat să oprească la semnalele agenților”); (b) diverse alte încălcări ale legii (ex.: „Bătaie cu pumnii și picioarele între migranți, în zona Gării de Nord din Timișoara. Conflictul, aplanat de polițiștii locali”) sau, în mai mică măsură, (c) acțiuni umanitare de donație pentru o categorie mai largă de persoane aflate în dificultate, din care fac parte și refugiații și migranți (ex.: „Tu poți renunța? Alimente, haine și jucării pentru nevoiașii din Timișoara”). În privința surselor folosite pentru documentare, se observă predilecția jurnaliștilor spre preluarea aproape integrală a unor comunicate de presă din partea Poliției pentru realizarea articolului, lucru confirmat și în studii mai ample realizate anterior pe această temă (vezi Baya 2021).

Atât folosirea cuvântului „migranți” cât și a celui de „refugiați” pot fi problematice în contextele discutate mai sus. De pildă, o parte dintre persoanele din Orientul mijlociu aflate pe teritoriul României pot fi în cursul procedurii de obținere a azilului, caz în care denumirea lor corectă ar fi „azilanți”. Altele pot avea chiar deja obținut statutul de „refugiat”. De asemenea, faptul că cetățenilor din Ucraina li se oferă dreptul de acces și protecție temporară din partea statului român nu le conferă un statut similar cu al unei persoane care a trecut prin procedura de acordare a azilului. Cu toate acestea, termenul de „refugiat” a fost adoptat pe scară largă pentru a desemna acest grup de persoane strămutate, nu doar de presă, ci și de instituțiile publice.

Folosirea altor cuvinte din sfera sematică a migrației s-a dovedit a fi aproape absentă, în grupul de articole vizate de studiu existând un singur material ce conține cuvântul „imigranți” și unul ce conține sintagma „persoane strămutate”. În ambele cazuri, pe lângă acești doi termeni apare și termenul „refugiați” sau „migranți”, lucru care relevă tendința presei de a folosi o terminologie generică cunoscută și narațiuni previzibile pentru publicul larg, lucru ce confirmă și rezultatul altor studii pe această temă, prezentate mai sus (vezi Greussing and Boomgaarden 2017).

În ceea ce privește cadrele mediatice dominante, *conflictul* apare în peste jumătate din articolele ce conțin cuvântul „migranți” (vezi Figura 3), făcându-se referire la activități ilegale ce implică persoane din această categorie, ciocniri în interiorul comunității acestora sau cu poliția (ex.: „Indieni acuzați de trafic de migranți,

la Timișoara. Unul încerca să fugă deși era arestat la domiciliu”). Următoarele cadre mediatice, în ordinea frecvenței cu care apar, sunt cel al *interesului uman*, în articole în care se fac referiri și la alte categorii de persoane strămutate sau defavorizate (ex.: „Ajutor pentru refugiații și migranții care ajung în Europa. UVT și LOGS își unesc forțele cu alte organizații europene”) și al *responsabilității*, într-un singur material ce face referire la incapacitatea autorităților locale de a gestiona problema reabilitării Gării de Nord și la prezența indezirabilă „a cerșetorilor și a migranților” acolo („Peisaj dezolant la Gara de Nord din Timișoara. Reabilitarea tot nu a pornit”).

Pe de altă parte, în cazul materialelor ce conțin cuvântul „refugiați” predomină cadrul *interesului uman* (vezi Figura 2), acestea detaliind eforturile umanitare făcute în sprijinul persoanelor venite din Ucraina (ex.: „Corul Madrigal a lansat Cantus Mundi pentru Ucraina. Proiecte dedicate copiilor ucraineni refugiați”). De observat că și Poliția, o instituție-sursă care în general este asociată cu cadrul mediativ al conflictului, după cum am arătat mai sus, apare în acest caz într-un material de interes uman: „Ucraineni ajutați de polițiști după ce mașina cu care mergeau în Germania s-a stricat, în județul Timiș”. Următoarele cadre mediatice dominante sunt, în ordinea frecvenței cu care apar, cel al *responsabilității*, de obicei în materiale ce stabilesc vinovații de război (ex.: „Premierul Nicolae Ciucă acuză Rusia de crime de război și împotriva umanității”), și cel al *conflictului*, în articole ce dau detalii despre evoluția situației militare (ex.: „A zecea zi de război în Ucraina. Rusia se îndreaptă spre o altă centrală nucleară, încetează focul în două orașe”). De observat că *moralitatea și consecințele economice* nu apar drept cadre mediatice dominante în articolele studiate, ele fiind prezente eventual ca teme subsidiare.

Concluzii

Comunitatea locală timișoreană a cunoscut un aflux de persoane strămutate în ultimii ani, în special din afara Europei, cel mai adesea aflate în tranzit spre țări din Occident. Consemnată de presa locală mai ales în materiale ce preiau fără intervenții comunicate de presă ale Poliției, prezența acestor persoane a fost asociată (previzibil, de altfel, dată fiind instituția-sursă) preponderent cu probleme legate de siguranța publică, trafic ilegal, crime sau treceri frauduloase ale frontierei. Per ansamblu, ele s-au coagulat în presa locală online ca „un grup omogen indezirabil, cu potențial de amenințare asupra ordinii și siguranței orașului” (vezi Baya 2021).

Începând cu februarie 2022, acestui grup de persoane strămutate, denumite preponderent de presă prin termenul vag, impersonal și neutru de „migranți”, i s-a adăugat un altul, de persoane provenite din Ucraina. Analiza articolelor incluse în studiul de față relevă predilecția jurnaliștilor în a denumi membrii acestui nou grup migrant drept „refugiați”, un termen care conține implicit o justificare mai clar definită a demersului lor de strămutare și trezește empatie, prezentându-i ca pe victime ce au nevoie de susținerea comunității locale. Această atitudine e confirmată și de prezența *interesului uman* pe post de cadru mediativ dominant în articolele despre acest grup,

spre deosebire de cadrul mediatic al *conflictului*, în majoritatea articolelor despre „vechiul” grup migrant.

Opțiunile semantice din presa locală în relatările despre migrație se pot datora unor motive variate, cum ar fi statutul adesea incert al persoanelor strămutate, necunoașterea de către jurnaliști a nuanțelor diferite ale unor termeni din sfera semantică a migrației, preluarea fără verificare suplimentară a unor termeni lansați de instituțiile publice ș.a. Cert este că ele au un rol major în construcția identitară a celor două grupuri, „migranții” din afara Europei fiind asociați cu ilegalități și criminalitate, iar „refugiații” din Ucraina fiind portretizați drept victime ce au nevoie de susținere. Diferența de atitudine a presei poate fi motivată de proximitatea temporală a conflictului din Ucraina la momentul realizării acestui studiu, de proximitatea sa spațială, de o afinitate culturală percepută față de comunitatea ucraineană, incluzând adeviziunea acesteia la religia creștin-ortodoxă, dar și de o abundență a inițiativelor umanitare din comunitatea locală (care nu are vreun precedent în ultimii ani).

Dincolo de evidentele limitări ale acestei analize, determinate de numărul relativ mic de articole studiate, de poziționarea sa în timp și de restrângerea la un singur canal media online local, studiul de față relevă predilecția presei în crearea și perpetuarea unor construcții identitare stereotipe. Sub presiunea timpului și a constrângerilor financiare, jurnaliștii fac rabat de la valorile deontologice ale relatării echilibrate și prezentării unui grup social din mai multe puncte de vedere, rezumându-și articolele la preluări ale unor comunicate de presă de la instituții oficiale, neverificate suplimentar sau completate prin investigații și interviuarea celor implicați.

Referințe bibliografice

- Baya, Adina. 2020. *Reporting on Refugees in Online Alternative and Mainstream Media in Romania*, in „Mediální studiaii”, 14(2), p. 168-187.
- Baya, Adina. 2021. *Cum scrie presa locală timișoreană despre migranți? Practici jurnalistice și cadre mediatiche, în Evoluția mass-media locale în postcomunism: Proiecte, împliniri, perspective*, coordonat de Ioan Laza și Florin Ardelean. București: Tritonic.
- Beciu, Camelia. 2011. *Sociologia comunicării și a spațiului public*. Iași: Polirom.
- Both, Ștefan. 2021. *Timișoara, noul hot spot pentru imigranți. Cu ce se confruntă locuitorii orașului de pe Bega*, în „Adevărul”, 8 februarie 2021. https://adevarul.ro/locale/timisoara/timisoara-noul-hot-spot-imigranti-realitatea-confruntau-locuitorii-orasului-bega-1_602038565163ec4271bb26f3/index.html
- Corbu, Nicoleta, Buturoiu, Raluca and Durach, Flavia. 2017. *Framing the Refugee Crisis in Online Media: A Romanian Perspective*, in „Romanian Journal of Communication and Public Relations”, 19 (2), p. 5-18.
- Eberl, Jakob-Moritz et. al. 2018. *The European media discourse on immigration and its effects: a literature review*, in „Annals of the International Communication Association”, 42 (3), p. 207-223.
- European Migration Network. n.d. EMN Asylum and Migration Glossary. Accesat în 14 nov. 2022. https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary_ro
- Freedom House. 2021. *Freedom in the World: Romania*. Accesat în 14 nov. 2022. <https://freedomhouse.org/country/romania/freedom-world/2021>
- FRONTEX. 2022. *Migratory Map*. Last update: Oct. 2022. <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>

- Georgiou, Myria and Zaborowski, Rafal. 2017. *Media coverage of the 'refugee crisis': A cross-European perspective* (Report DG1 (2017) 03). Council of Europe. <https://rm.coe.int/1680706b00>
- Greussing, Esther and Boomgaarden, Hajo. 2017. *Shifting the refugee narrative? An automated frame analysis of Europe's 2015 refugee crisis*, in „Journal of Ethnic and Migration Studies”, 43(11), p. 1749–1774.
- Guo, Lei, and McCombs, Maxwell (Eds.). 2016. *The Power of Information Networks: New Directions for Agenda Setting Research*. New York: Routledge.
- Gulyas, Agnes and Baines, David (Ed.). 2020. *The Routledge Companion to Local Media and Journalism*. New York: Routledge.
- Gvernul României, n.d. *Facilități pentru refugiații din Ucraina*. Accesat în 14 nov. 2022, <https://www.gov.ro/ro/pagina/facilitati-pentru-refugiati-din-ucraina>
- Holdiș, Dumitrița. 2019. *Media Influence Matrix: Romania*. Budapest: CEU Center for Media, Data and Society (CMDS).
- International Center for Migration Policy Development. 2016. *How does the media on both sides of the Mediterranean report on migration?*. Ethical Journalism Network & ICMPPD. https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/how-does-media-both-sides-mediterranean-report-migration_en
- International Organisation for Migration (IOM). 2022. *Migration and migrants: A global overview in World Migration Report 2022*: Chapter 2. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022-chapter-2>
- International Organisation for Migration (IOM). n.d. *Key Migration Terms*. Accesat în 14 nov. 2022. <https://www.iom.int/key-migration-terms>
- Kuypers, Jim A. 2010. *Framing Analysis from a Rhetorical Perspective*, în *Doing News Framing Analysis* de Paul D'Angelo și Jim A. Kuypers (Ed.). New York: Routledge.
- Marinescu, Valentina and Balica, Ecaterina. *New media clues and old journalistic habits: Representing the refugees in Romanian media*, in „Journalism”, 22 (4), p. 1048-1066.
- McCombs, Maxwell. 2005. *A look at agenda-setting: Past, present and future*, in „Journalism Studies”, 6(4), p. 543–557.
- Pop, Irina. 2017. *Communicating Romania's Policy on War Refugees*, in *Migrants and Refugees Across Europe* de Luigi Moccia and Lia Pop, European University Press.
- Redacția G4Media. 2021. *România, noua poartă de intrare în UE pentru refugiații afgani / O afacere de 5000 de euro pe cap de migrant / Supravegherea sporită la frontierele Ungariei și Croației a deviat rute*, în „G4Media”, 17 august 2021. <https://www.g4media.ro/romania-noua-poarta-de-intrare-in-ue-pentru-refugiati-afgani-o-afacere-de-5000-de-euro-pe-cap-de-migrant-supravegherea-sporita-la-frontierele-ungariei-si-croatiei-a-deviat-ruta.html>
- RSF (Reporters sans frontières). 2021. *Romania*. Accesat în 14 nov. 2022. <https://rsf.org/en/romania>
- Semetko, Holli și Valkenburg, Patti M.. 2000. *Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News*, in „Journal of Communication”, June 2000.
- Torkington, Kate and Perdigão Ribeiro, Filipa. 2019. *<What are these people: migrants, immigrants, refugees?>: Migration-related terminology and representations in Portuguese digital press headlines*, in *Discourse, Context & Media*, vol. 27, p. 22-31. <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2018.03.002>.
- UNHCR. 2016. *CTU Timișoara*. Last update: Dec. 19, 2016. <https://www.unhcr.org/ro/109-rocu-ce-ne-ocupamrelocareactu-timisoara-html.html>
- UNHCR. 2022. *Refugee Data Finder*. Last update: Oct. 27, 2022. <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>
- UNHCR. n.d. *Master Glossary of Terms*. Accesat în 14 nov. 2022. <https://www.unhcr.org/glossary/>
- Vincze, Hanna Orsolya, Meza, Radu and Balaban, Delia Cristina. 2021. *Frame Variation in the News Coverage of the Refugee Crisis: The Romanian Perspective*, in „East European Politics and Societies”, 35(1), p. 113-135.
- White, Aidan (Ed.). 2015. *Moving Stories. International Review of How Media Covered Migration*. Ethical Journalism Network.

Anexe

Cuvânt-cheie	Număr de articole
Migranți	10
Imigranți	1
Refugiați	58
Azilanți	0
Persoane strămutate	1

Figura 1. Frecvența folosirii cuvintelor-cheie în cursul lunii martie 2022, în materialele publicate pe *Tion.ro*.

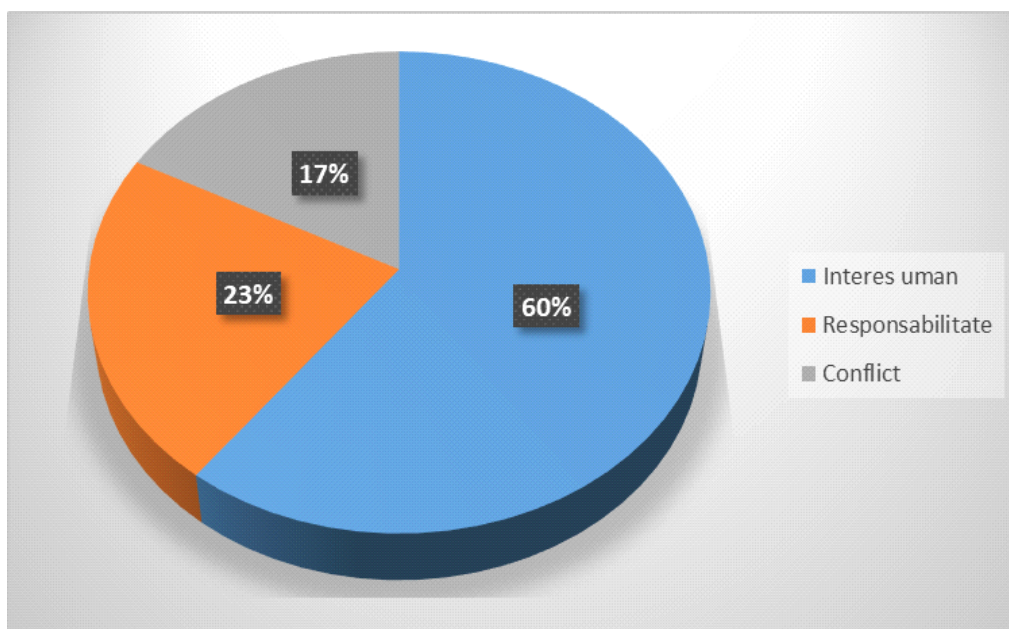

Figura 2. Cadre mediatice dominante în articolele rezultate din căutarea după cuvântul-cheie „refugiați” (n=58).

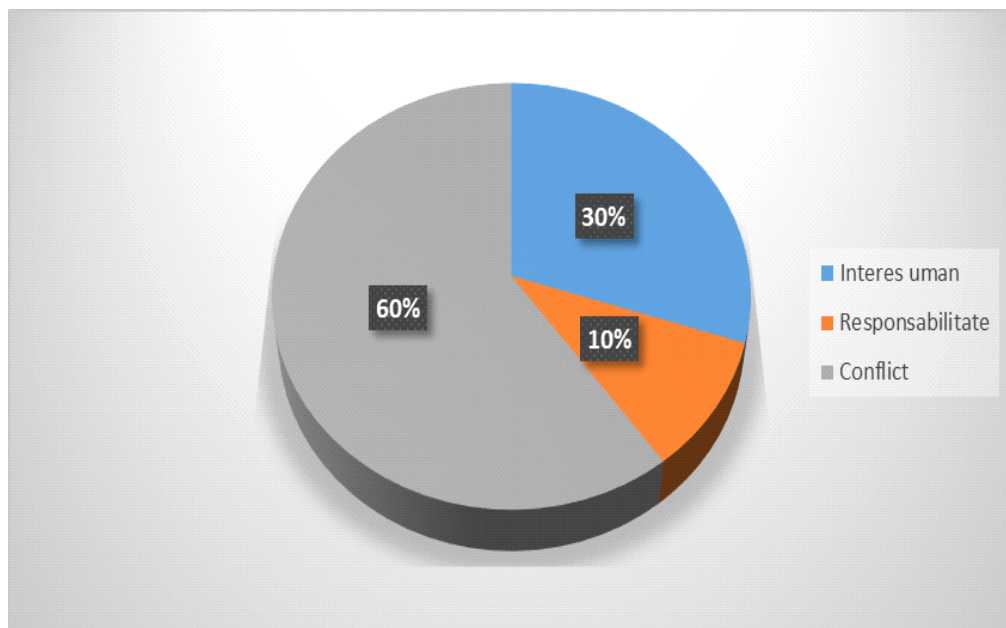

Figura 3. Cadre mediatice dominante în articolele rezultate din căutarea după cuvântul-cheie „migranți” (n=10).